

ABZ Nieuws

Jaargang 1 | Nummer 5 | Oktober 2013

Arkervcart-BramecoZon

Rundvee

Eiwitaanvulling in melkveerantsoen

Varkens

Agressiviteit en oornecrose bij varkens en biggen

Pluimvee

Schijnleg vleeskuikenouderdieren verzekert via Avipol

Van de directie

Kwaliteit = vanzelfsprekend

Bovenstaande uiting heeft u kunnen aantreffen in de eerste advertenties die wij vanaf één januari gepubliceerd hebben. We willen met deze advertentie benadrukken dat het voor ons vanzelfsprekend is dat wij de hoogst mogelijke kwaliteit nastreven van onze producten en diensten. We zeggen hiermee niet dat dit vanzelfsprekend is. In tegendeel, elke dag besteden we er erg veel energie aan om dit doel na te streven.

Kwaliteit is naast kostprijs, kennis en groei één van de vier pijlers die deel uit maken van onze strategie. ABZ Diervoeding fungeert als het verlengstuk van de ondernemingen van haar leden/afnemers. De kwaliteit van onze organisatie, producten en diensten is daarom van groot belang. We weten met onze voeders topprestaties te behalen door de keuze van grondstoffen, de opbouw van receptuur en aandacht voor gezonde dieren.

Feed for Food

Wij produceren elke dag Feed for Food. Met andere woorden, onze voeders staan aan het begin van de voedselketen. De voeders worden omgezet in melk, vlees en eieren. De consumenten hiervan bevinden zich niet alleen in Nederland of Noord West Europa, maar wereldwijd.

Denk bijvoorbeeld aan het succes van de hoogwaardige Nederlandse babyvoeding in het verre China.

De Nederlandse veehouderij is, door het hoge aandeel export, voor goede opbrengstprijzen afhankelijk van de export(prijzen). Kwaliteit is daarbij vanzelfsprekendheid. Dit is het item waar wij ons op moeten onderscheiden. Begin dit jaar zijn wij geconfronteerd met maïs uit Zuid Oost Europa die niet voldeed aan de kwaliteitsstandaarden die wij hier hanteren. Voor onze coöperatie heeft dit incident gelukkig relatief weinig gevolgen gehad. Van elk incident kun je leren. De diervoederindustrie heeft vanuit de branche-vereniging NEVEDI en de kwaliteitsborgingsorganisatie TrustFeed samen met andere organisaties de discussie gestart, welke leermomenten uit dit incident getrokken kunnen worden. Het belang van monitoring van grondstoffen en het belang van goede communicatie is wederom gebleken. Kwaliteitsmonitoring hebben wij zeer professioneel ingericht, onder andere door gebruik te maken van een nieuwe generatie software die hiervoor beschikbaar is.

Bestmix® LIMS

ABZ Diervoeding neemt deel aan verschillende kwaliteitsmonitoringsprogramma's. Hierin worden zowel grondstoffen als eindproducten geanalyseerd op zowel ongewenste stoffen als voederwaardecomponenten. Het werken vanuit twee kantoren en het produceren op vijf locaties maakt, gecombineerd met de eisen van de verschillende kwaliteitsprogramma's, dat kwaliteitsmonitoring professioneel ingericht dient te zijn. Wij maken hierbij gebruik van een nieuwe generatie LIMS pakket. LIMS staat voor Laboratorium Informatie Management Systeem. Hoewel wij de meeste analyses uitbesteden aan gespecialiseerde laboratoria, hebben wij zelf wel een enorme hoeveelheid data die wij beheren. Analyse uitslagen komen digitaal terug van onze laboratoria en onze eigen systemen geven automatisch melding of de uitslag voldoet of niet voldoet. Hierdoor kunnen we zeer alert reageren op afwijkende uitslagen. Onze leverancier Adifo hield onlangs een seminar over kwaliteitsmonitoring in de toekomst. Ons LIMS project is hier gepresenteerd als een case study. Wilt u meer lezen over dit project? U kunt het hele verhaal terug lezen in de nieuwsberichten op onze website.

Klanttevredenheidonderzoek 2013

Om te bouwen aan een duurzame relatie, zijn wij graag op de hoogte van uw mening en ideeën. Dit jaar willen wij dit toetsen, door middel van een klanttevredenheidsonderzoek, onder al onze klanten in de pluimveehouderij. Door elk jaar één van de sectoren hiervoor te vragen, kunt u om de drie jaar deelnemen aan deze uitgebreide enquête. Bent u dit jaar niet aan de beurt, maar wilt u wel reageren? Uiteraard kunt u uw mening doorgeven via de bekende contactformulieren/personen.

Pouwel Brouwer
en
Marcel Roordink

Inhoud

Algemeen

Grondstoffenmarkt	3
Relatiedagen Hardenberg	15

Rundvee

Actieve pens bij kouder weer	4
Grasklaver, ook voor de gangbare veehouders?	5
Eiwitaanvulling in melkveerantsoen	6
Topkoe voor Bert Verhoeven	7

Tweede 10.000 kg vet en eiwit koe bij de familie Seuntiens	7
--	---

Bedrijfsreportage

Op volle kracht vooruit met varkenshouder Jan Mulders	8
---	---

Varkens

Agressiviteit en oornecrose bij varkens en biggen; oorzaken en oplossingen	10
--	----

Pluimvee

Schijnleg vleeskuikenuouderdieren verzekert via Avipol	12
GMO vrije legvoeders	13
Even voorstellen: Daan van der Heijden	13
Voetzoollaesies bij vleeskuikens	14
Kolonie assortiment	15
Vermeerderingsmiddag	15

Grondstoffenmarkt

In de afgelopen tijd hebben we te maken gehad met een dalende tendens in grondstofprijzen. De laatste twee maanden zien we echter een stabilisatie optreden. Soyaprijzen blijven een premie handelen aan de voorkant. Maïs (nieuwe oogst) en tarwe bewegen zich binnen een spreiding van € 0 - € 15 per ton. Maïs oude oogst is echter circa € 20,00 per ton gestegen, veroorzaakt door enerzijds vraag vanuit eindgebruikers en anderzijds vertragingen bij de aanvoer van importmaïs vanuit Brazilië. De Euro is sterker geworden en handelt momenteel rond de 1.35 ten opzichte van de Dollar.

Bietenpulp

Het areaal suikerbieten in Duitsland is dit jaar 358.000 hectare. Dit is maar liefst 10,9 procent lager dan in 2012. Door de ongunstige weersomstandigheden wordt ook het opbrengstpotentieel per hectare fors lager ingeschat. Namelijk 63,6 ton per hectare tegen 71,3 ton per hectare vorig jaar (daling van 10,8 procent). Dit geeft tezamen een daling van ruim 20 procent! Dit betreft uiteraard prognoses, maar dat er fors minder Duitse bietenpulp beschikbaar komt mag duidelijk zijn.

Alternatieve pulpsoorten zijn aanwezig, echter op beperkte schaal. De Franse pulpoogst wordt op eenzelfde omvang geschat als in vorig seizoen. Circa 34 miljoen ton. Hollandse (droge) pulp is vrijwel uitverkocht.

Ook de import van Citruspulp zien we jaar op jaar teruglopen. Meer en meer blijft het in de origine om daar verwerkt te worden. De prognose is dat er in het seizoen 2013/14 150.000 ton geïmporteerd gaat worden. Dit is echter zo'n 40 procent minder dan in het seizoen 2012/13. De eerste twee maanden van het huidige seizoen lag de export van Brazilië zelfs 67 procent lager dan de eerste twee maanden van het vorig seizoen.

Grafiek 1 laat de prijsontwikkeling zien van Duitse- en Citruspulp (franko midden Nederland) voor levering oktober-december vanaf begin juni (week 27) tot eind september (week 39).

Amerikaanse markten

In toenemende mate moeten we constateren dat de markt in Europa bepaald wordt door wat er in Amerika op de beurs gebeurt. Het hart van deze wereldwijde handel in Agri-commodities is de CBOT (Chicago Board Of Trade). Handel kan zowel plaatsvinden op de beursvloer (fysieke handel) als elektronisch middels zeer geavanceerde servers. De elektronische handel zorgt met name voor de grote volatiliteit in het koersverloop. Door bepaalde parameters vast te leggen, zoals bijvoorbeeld ingezaaide hectares, opbrengsten en eindvoorraden, zet men een raamwerk neer. Als dan de USDA (ministerie van landbouw in de USA) een rapport publiceert met daarin andere verwachtingen dan binnen het gestelde raamwerk aangegeven, dan reageert

de elektronische handel hier direct op. Dit kan zowel een positieve als negatieve uitwerking op de prijs hebben.

Het nadeel van elektronische handel is dat het de gepubliceerde cijfers abstract aanneemt als waarheid en op basis daarvan gaat kopen dan wel verkopen. Dit kan tot gevolg hebben dat we koersschommelingen zien die praktisch niet te verklaren zijn.

Op het moment van schrijven zijn er weer nieuwe voorraadcijfers gepubliceerd door de USDA. Deze geven een verruiming van de eindvoorraad soyabonen aan.

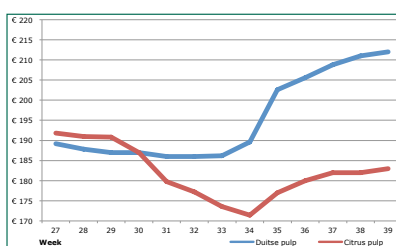
Grafiek 2 laat zien dat de koers van NOV soyabonen daar direct scherp negatief op reageert (groene arcering). Dit terwijl de USDA ruim een maand terug nog aangaf dat de eindvoorraad krappere was dan eerder geprognostiseerd, met een forse stijging tot gevolg (rode arcering). Dit laat dan ook zien wat voor een invloed de cijfers (en daarmee de werknemers) van het USDA kunnen hebben op de prijsstelling van onze grondstoffen.

De komende maanden zullen een uiterst interessante periode gaan vormen. Er is sprake van een historisch groot verschil op de CBOT tussen maïs en soyabonen. De maïs-bonen ratio ligt normaal tussen de 2.2 en de 2.4. Momenteel is deze echter 2.9 (zie voor het verloop **grafiek 3**) wat er voor pleit dat Amerikaanse akkerbouwers meer zullen gaan kiezen voor bonen dan voor maïs. Begin november zullen we weten wat de definitieve maïs en soyabonen opbrengst is in de USA. Dit in combinatie met de zich dan al verder ontwikkelde Zuid-Amerikaanse oogst (onder goede weerscondities) kan nieuwe impulsen geven aan een verdere prijsdaling. In West-Europa doet zich momenteel het eigenaardige voor dat tarwe op oktober-december circa € 20 en gerst circa € 15 per ton duurder is dan maïs. Als deze verschillen zo groot blijven, zal dit grote gevolgen gaan hebben voor het verbruik van de diverse granen. En daarmee naar verwachting ook voor de prijsstelling.

Arie Griffioen, inkoper

06 2161 4390 • a.griffioen@abzdiervoeding.nl

Grafiek 1 Prijsontwikkeling Duitse- en Citruspulp (franko Midden Nederland, okt-dec)

Grafiek 2 Soyabonen november 2013 (koersverloop 24/5-30/9)

Grafiek 3 Maïs-Soyabonen ratio

Actieve pens bij kouder weer

We zijn op weg naar periodes met lagere temperaturen. Vooral in combinatie met wind kan in de herfst de gevoelstemperatuur al flink laag zijn. Zichtbaar is dan bij de koeien de verandering van gedrag. Ze reageren op de veranderingen van het klimaat in de stal.

Warmteproductie telt

Een daling van de temperatuur heeft vooral effect op de dieren op het bedrijf die geen of weinig melk geven. Immers gaat melk- en warmteproductie van melkkoeien samen. Een lacterende koe hoeft nauwelijks extra inspanning te verrichten om haar eigen lichaamstemperatuur te handhaven. Vaak nodigt het frisse weer de koeien uit om veel fris voer op te nemen en zullen de gehalten in de melk stijgen.

Vergeten groep: droge koeien

Een vergeten groep met koud weer zijn de droogstaande koeien. Deze groep produceert door een lagere pensfermentatie ongeveer 60 procent minder warmte dan de melkgevende koeien. Droogstaande koeien kunnen het dus echt koud hebben! Het verhogen van de energiegift met name in de laatste 14 dagen van de droogstand, is bij een gevoelstemperatuur van -10 °C dan ook aan te raden. Met name het vertraagd afkomen van de nageboorte kan een symptoom zijn van koudestress bij droge koeien.

(Koud) water in de pens

Er is altijd een constante water/voer-verhouding in de pens van de koe. Eén kilogram droge stof voer heeft zeven kilogram water nodig, om ervoor te zorgen dat er altijd 88 procent water in de pens aanwezig is. De optimale temperatuur in de pens is 39 °C. Komt de temperatuur onder de 36 °C dan gaan de pensbacteriën in 'winterslaap' en stoppen ze met het delen en verteren van ruwvoer. Koud water verstrekken heeft dus zeker gevolgen voor de voerefficiëntie. De ideale drinkwatertemperatuur is dan ook 15 tot 17 °C. De bacteriën hebben dan meer tijd om het voer te fermenteren en er wordt minder bloed naar de verteringsorganen gestuurd om de lichaamstemperatuur op peil te houden. Zo kan het bloed goed naar het uier blijven gaan om de melkproductie op peil te houden.

Tips

- Zorg voor een luwe huisvesting van de droge koeien.
- Voer 1 – 2 kg extra Actief Droogstandsbrok in de laatste 14 dagen van de droogstand bij gevoelstemperatuur van – 10 °C.
- Controleer of de drinkwatertemperatuur dicht bij het ideaal van 15 – 17 °C ligt.
- Maak optimaal gebruik van water vanuit de voorcoeler door voldoende opslagcapaciteit. Bespreek de mogelijkheden hiervoor vooral bij nieuwbouw.

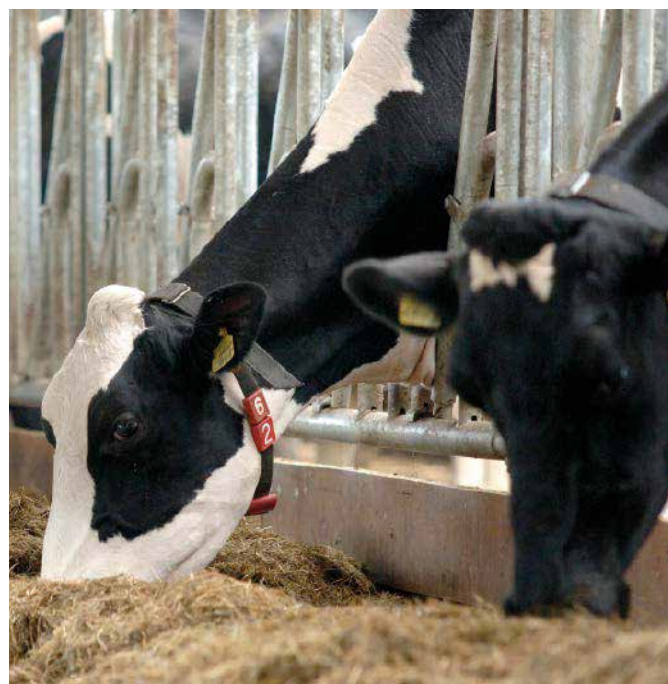
Voerefficiëntie

Om de voerefficiëntie bij kouder weer op peil te houden, is de drinkwatertemperatuur dus van groot belang. Voor 1 °C temperatuurstijging van het drinkwater is 1 kCal aan energie nodig. Er kan daarom zomaar voor één kilogram melk aan energie gebruikt worden voor het op peil houden van de lichaamstemperatuur. Per iedere graad lager dan de kritische gevoelstemperatuur stijgt de energiebehoefte twee procent.

*Izak van Engelen, specialist rundveehouderij
06 2125 8720 • i.engelen@abzdiervoeding.nl*

Het effect van de wind op de gevoelstemperatuur van het dier

Windkracht	Luchttemperatuur								
0	-18	-15	-12	-9	-7	-4	-1	2	4
3	-21	-18	-16	-13	-11	-8	-5	-2	1
5	-24	-21	-18	-16	-13	-11	-8	-5	-2
6	-26	-23	-21	-18	-16	-13	-10	-7	-4
7	-29	-26	-23	-21	-18	-16	-13	-10	-7

Grasklaver, ook voor de gangbare veehouder?

Veel veehouders worstelen de laatste jaren met een afnemend ruw eiwitgehalte in de graskuil. Gezien de alsmaar lagere stikstofnormen op met name zandgrond is dit ook niet vreemd. Uiteindelijk betekent dit wel dat het rantsoen gecompenseerd moet worden met andere eiwitrijke producten.

Biologisch

Het gebruik van klaver is geen onbekend verschijnsel in de melkveehouderij, maar wordt in de meeste gevallen in de biologische veehouderij gebruikt. Dit terwijl er in de gangbare veehouderij maar mondjesmaat gebruik van wordt gemaakt. Het telen van gras lijkt voor de gangbare veehouder met de huidige stikstofnormen al dicht in de buurt te komen van de biologische veehouder. Hierdoor is het interessant om te kijken of klaver ook wat toe kan voegen in de gangbare veehouderij. Er zijn zelfs momenten geweest waarbij de voederwaarde van vers gras op biologische grond van betere kwaliteit was dan van gangbare grond.

Stikstof uit de lucht

Klaver valt onder de vlinderbloemigen die als eigenschap hebben om in samenwerking met stikstofbindende bacteriën stikstof uit de lucht te binden. Witte klaver kan 150 kg stikstof, en rode klaver zelfs tot 350 kg stikstof uit de lucht halen.

Productie

Bij het gebruik van klaver hebben veel veehouders de witte klaver voor ogen die, in vergelijking met rode klaver een veel moeilijker teelt heeft. De reactie is dan vaak: of het stikt van de klaver, of het is er zo weer uit. Daarnaast heeft witte klaver in het voorjaar veel meer tijd nodig om op gang te komen, waardoor de voordelen ook pas in de zomer en najaar merkbaar zijn, terwijl rode klaver een veel gelijkmatigere groei kent die vergelijkbaar is met de groei van gras. Rode klaver is wat betreft de teelt ook veel beter beheersbaar, maar daar staat tegenover dat rode klaver minder geschikt is voor weidegang omdat het een wat opener zode geeft. Rode klaver is eigenlijk te vergelijken met productiegroen, wat om de drie à vier jaar weer opnieuw ingezaaid moet worden. In de praktijk

komt het gebruik van grasklaver nog wel eens voor op percelen op afstand die gebruikt worden als wisselteelt met snijmaïs. Het grote voordeel is dat snijmaïs na grasklaver weinig tot geen stikstofbemesting behoeft.

Bemesting

In de praktijk wordt bij een grasklaver-perceel in principe geen stikstof uit kunstmest gebruikt. Omdat in het voorjaar de grond nog koud is, is de stikstofbindende werking van klaver ook nog niet optimaal. Hierdoor is een gift van 40 kuub drijfmest in combinatie met 25 kg stikstof uit kunstmest aan te bevelen. Het voordeel is dat de bespaarde kunstmest weer extra gestrooid kan worden op andere percelen zonder klaver, waardoor op die percelen de gemiddelde eiwitopbrengst ook weer toeneemt.

Opbrengst

Grasklaver geeft op jaarbasis over het algemeen een ton hogere opbrengst per hectare dan alleen gras. Het ruw eiwitgehalte is bijna altijd hoger en kan met vergelijkbare omstandigheden 30 tot 40 gram ruw eiwit meer bevatten. De energiewaarde is dan weer tot 40 VEM lager doordat de verteerbaarheid wat lager is. Praktijkproeven geven echter aan dat koeien tot één kilogram meer melk geven op grasklaver doordat de drogestofopname hoger is.

Omdat klaver tijd nodig heeft om goed ontwikkeld de winter in te gaan, is het advies om het voor september te zaaien. Op dit moment is het dus te laat om klaver in te zaaien, maar in het voorjaar is het zeker de moeite waard om te overwegen om klaver in-of door te zaaien. Vraag uw rundveespecialist van ABZ Diervoeding naar de mogelijkheden van grasklaver op uw bedrijf!

*Sjouke Jacobsen, specialist rundveehouderij
06 3195 4714 • s.jacobsen@abzdiervoeding.nl*

Eiwitaanvulling in melkveerantsoen

De eiwitaanvulling in het rantsoen is de laatste jaren steeds zwaarder gaan wegen in de totale voerkosten. Dit heeft te maken met de steeds lagere eiwitgehalten in de graskuilen door de strakkere bemestingsnormen. Ook zijn de eiwitrijke grondstoffen relatief duur.

Alternatieve eiwitbronnen

Soyaschroot, raapzaadschroot en bierbostel zijn de eerste alternatieven die gebruikt worden om het eiwitniveau van het rantsoen op een hoger niveau te brengen. Ook tarwen en maïsbijsproducten kunnen bijdragen aan de eiwitvoorziening. Elke eiwitbron heeft daarbij zijn eigen specifieke eigenschappen. Veel van het aangeboden eiwit wordt in de pens afgebroken. Bij een juiste samenstelling van het rantsoen zal dit eiwit gebruikt worden voor groei van de pensmicroben. De pensmicroben worden in de dunne darm verteerd en zorgen grotendeels voor de eiwitvoorziening van de koe. Deze vorm van eiwitvoorziening zorgt voor een ideaal aminozuurprofiel voor de productie van melkeiwit.

Pensbestendige varianten

Om rantsoenen sterk te corrigeren voor het aandeel darmverteerbaar eiwit/aminozuren kunnen pensbestendige varianten van soya schroot en raapschroot gebruikt worden. Hiervoor wordt bij ABZ Diervoeding gebruik gemaakt van met formaldehyde behandelde soya en raap. Er zijn ook hittebehandelde soya en raapschroot in de handel. Deze geven wel een goede pensbestendigheid, maar ook een lagere benutting op darmniveau, waardoor er veel eiwit onbenut blijft.

Al lange tijd wordt ook zonnebloemzaadschroot gebruikt als eiwitbron in mengvoeders. Sinds kort wordt deze ook in bestendige vorm aangeboden in de markt. Bij een gunstige prijsverhouding ten opzichte van de gebruikelijke eiwitbronnen, zal deze in de toekomst dan ook ingerekend worden in diverse mengvoeders. Om er zeker van te zijn dat u altijd de meest voordelige combinatie van eiwitgrondstoffen voert, kunt u kiezen voor een aanvulling met een mengvoer uit onze eiwitkern-reeks. Deze reeks wordt regelmatig geoptimaliseerd op de prijsveranderingen en

beschikbaarheid van grondstoffen. Hierop zitten strakke kwaliteitseisen die een te eenzijdige eiwitaanvulling voorkomen. Met uitzondering van de basisvarianten zijn deze soorten vrij van ureum.

Er zit veel verschil in prijsniveau van de diverse eiwitbronnen. De juiste eiwitbron die past in het rantsoen zorgt voor het hoogste voersaldo. De natte graskuilen van dit jaar vragen vooral om een geleidelijk beschikbare eiwitaanvulling. Zo is in veel rantsoenen de nog steeds erg dure soya vaak de beste aanvulling.

Jan Rozeboom, nutritionist
033 422 1517 • j.rozeboom@abzdiervoeding.nl

Tabel 1 Eiwitwaarde van enkele eiwitgrondstoffen en mervobest-varianten

		RAAPZAAD-SCHROOT	MERVOBEST RAAP	SOYASCHROOT	MERVOBEST SOYA	ZONNEBL.Z.SCHR. HP	MERVOBEST SUN
Ruw Eiwit	g	342	342	486	449	370	364
FEB	g	132	- 15	213	26	177	25
WDVE	g	141	284	240	377	134	298
WDvLYSr	g	8,7	13,3	15,5	22,4	6,1	10,5
WDvMETr	g	3,2	6,2	3,9	5,8	3,3	7,0

Topkoe voor Bert Verhoeven

Bedrijfsprofiel

Melkveebedrijf Bert Verhoeven, Udenhout

- Veestapel: 65 - 70 roodbonte melkkoeien
- Productie: 8.500 kilo melk met ca. 4,74% vet en 3,68% eiwit
- Hoeveelheid grond: 23 hectare eigendom en 9,5 hectare natuurgrond in gebruik voor grazen van mei t/m oktober

Bert Verhoeven zat met zijn vader Frans in een maatschap. In 1981 werd een ligboxenstal en 7,5 hectare grond aangekocht. Ook werd 7 hectare grond aan Staatsbosbeheer verkocht (natuurgebied: de Brand). In 2007 werd het bedrijf overgenomen door Bert. Hij bouwde uit naar 23 hectare grond en 9,5 hectare in beheer voor de droge koeien.

Trea 48

Trots vertelt Bert Verhoeven dat 'zijn melkkoe Trea 48 de magische grens van 10.000 kg vet en eiwit heeft gehaald'. Een prestatie van formaat en reden voor een feestje. De op 19 januari 1996 geboren Trea 48 (62% HF en 37% MRY) produceerde 119.121 kg melk (4798 melkdagen, 4,76 vet en 3,64 eiwit). Trea 48 kalfde tot nu toe dertien keer af, waarvan één keer verworpen. Bijzonder is dat ze tot op heden geen vaarskalf produceerde en in de eerste drie lijsten slechts 17.077 kg produceerde!

Met recht kan dan ook gezegd worden dat ze een echte laatbloeiër is. Bij sommige andere boeren zou ze geruimd zijn, maar niet bij Bert Verhoeven. Trea 48 heeft op latere leeftijd de overschakeling van traditioneel melken naar robot melken gemaakt en dat doet ze goed. De overstap naar robot melken maakte Bert vier jaar geleden, uiteraard in combinatie met beweiden, omdat hij vindt dat 'koeien buiten horen'.

Jongveeopfok

De opfok van jongvee wordt uitbesteed. Het jongvee gaat weg bij 4 à 5 maanden en komt 3 weken voor het afkalven weer terug.

Tweede 10.000 kg vet en eiwit koe bij de familie Seuntiens

Ook de familie Seuntiens heeft wederom een mijlpaal behaald. Koe Bella 67 heeft in negen lactaties 127.312 kg melk geleverd met 4,34% vet en 3,60% eiwit. Bart (40) en Mariëlle (39) Seuntiens en hun kinderen Roy (13), Jurre (11) en Lonne (8) hebben een melkveebedrijf met 120 koeien en 32 hectare grond in eigendom en ruim 60 hectare grond in gebruik in Knegsel. Er is een quotum van 1,1 miljoen liter melk.

Bart Seuntiens heeft zeven 100.000 kg melkkoeien op het bedrijf, waarvan twee koeien 10.000 kg vet en eiwit geproduceerd hebben. Bella 67 is de vijfde 100.000 kg melkkoe van de familie. Het is een vermelding waard dat

van deze koe inmiddels een Fever stier aan KI de Toekomst is verkocht.

Rundvee relatiedagen
5, 12 en 13 november

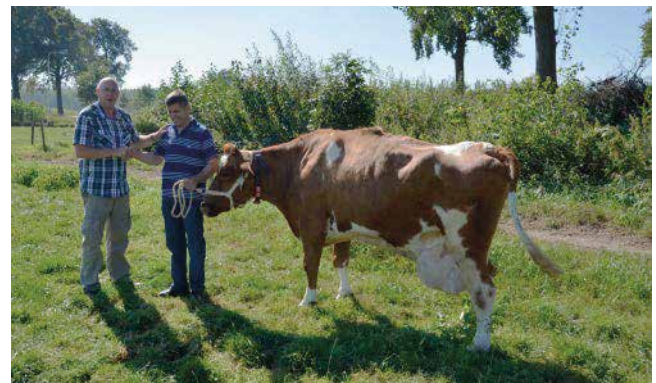
Hiervoor heeft u reeds
per post een
uitnodiging ontvangen.
Heeft u zich al
opgegeven?

Trouwe klant

De koeien worden gevoerd met gras (60%) en maïs (40%). Hiernaast voert Bert Actiefbrok 110/60 Extra (code 30.257) en Sojakernbrok Basis (code 30.570). Er gaat krachtvoer in de robot en in de krachtvoerautomaat.

Vader Frans bestelde al voer in Udenhout (later: Brameco·Zon, nu: ABZ Diervoeding) en dat is niet veranderd. Bert vertelt dat hij al '50 jaar klant is en geen korreltje brok bij een derde partij heeft gekocht. Als ik tevreden ben, blijf ik klant. Ik ga niet voor een dubbeltje weg. Mijn doel is zonder veel trammelant, op een verantwoordelijke manier tegen zo laag mogelijke kosten blijven boeren. Ik kan met mijn koeien goed de kost verdienen'.

Frank van Kemenade, Jolande Baselmans

Agressiviteit en oornecrose bij varkens en biggen; oorzaken en oplossingen

Ook dit najaar werd op een groot aantal bedrijven in het gehele land agressiviteit bij varkens en ook oornecrose geconstateerd. Opmerkingen over deze vervelende aandoeningen komen het meest voor in het najaar. Wij zetten voor u een aantal zaken op een rij.

Oornecrose en ziektes?

Oornecrose is niet alleen gerelateerd aan bacteriën, maar wordt ook in verband gebracht met andere veel voorkomende ziektes. Veelgenoemde virussen zijn PRRS en het circovirus (PCV2). Virussen als PRRS en PCV2 onderdrukken de werking van het immuunsysteem. Hierdoor krijgen andere pathogenen meer kans om een infectie te veroorzaken. Uit onderzoek is ook aangetoond dat er minder gevallen van oornecrose bij gespenende biggen voorkwamen, wanneer de zeugen werden gevaccineerd tegen PCV2. Een garantie op voorkomen van oornecrose is deze enting echter niet.

Risicofactoren orenbijten

Hygiëne en management tijdens de zogperiode spelen een belangrijke rol

Wat is oornecrose?

Necrose wil zeggen dat er celdood in lichaamsweefsels plaatsvindt, wat veroorzaakt wordt door beschadiging van oren en daarnaast door zuurstofgebrek in weefsels door een afgesneden bloedtoevoer. Cellen zwellen hierdoor op en barsten, waarbij stoffen vrijkomen die een ontstekingsreactie op gang brengen.

Zuurstofgebrek door een verminderde bloedtoevoer kan veroorzaakt worden door trauma en beschadigingen, maar ook door stoffen die leiden tot vernauwing van de bloedvaten. Dit kan onder andere door mycotoxines en LPS veroorzaakt worden. LPS is een stof die geproduceerd wordt door verschillende bacteriën.

De invloed van gezondheid; welke pathogenen zijn betrokken bij oornecrose?

Met name *Staphylococcus hyicus* en *Streptococcus suis* kunnen een rol spelen bij oornecrose. De wondjes aan de oren die ontstaan zijn door vechten, worden als eerste gekoloniseerd door stafylokokken. Bij alle varkens met oornecrose wordt deze bacterie gevonden. De stafylokokken kunnen vervolgens de weg vrij maken voor een secundaire infectie met streptokokken, die waarschijnlijk de oorzaak zijn dat oornecrose ontstaat in de oppervlakkige wondjes. *Staphylococcus hyicus* is meestal een goedaardige bacterie, maar in jonge dieren met een verlaagde weerstand kunnen ze ziekteverwekkend worden. *Streptococcus suis* wordt ook wel in verband gebracht met een verminderde bloedtoevoer naar het geïnfecteerde lichaamsdeel en trombose en wordt hierdoor in verband gebracht met oornecrose bij varkens.

bij de uiteindelijke infectiedruk en immuunstatus van biggen na spenen. Tijdens de opfok is een goede hygiëne en het voorkomen van stress bij de biggen belangrijk, omdat stress de werking van het immuunsysteem onderdrukt.

Risicofactoren in de kraamstal

- Castreren van beerbiggen: veroorzaakt ingangen voor bacteriën;
- Lage biest- en melkproductie: zorgt voor mindere maternale immuniteit;
- Overleggen van biggen: veroorzaakt stress;
- Vroeg spenen (21-24 dagen): veroorzaakt stress;
- Niet verstrekken van Prestarter: kan leiden tot lage droge stof opname na spenen en darmschade, waardoor de kans op infecties toeneemt;
- Ruwe vloeren: veroorzaakt wondjes waardoor er ingangen zijn voor bacteriën.

Risicofactoren tijdens de opfok

- Reiniging van stallen zonder gebruik te maken van inweek- of ontsmettingsmiddelen: dit leidt tot een verhoogde kans op bacteriën in de afdeling;
- Onvoldoende leegstand: verhoogt de infectiedruk, afdeling dient droog en warm te zijn;
- Mengen van tomen bij het spenen: veroorzaakt stress en verwondingen door vechten;
- Vaccineren: kan een lichte infectie simuleren; mindere voeropname;
- Transport: duidelijke stressfactor;
- Slecht klimaat (tocht, te weinig ventilatie, te hoge ammoniakconcentratie): veroorzaakt stress en onbehagen;
- Hoge hokbezetting en weinig vreet- en drinkplaatsen.

Naast deze bovengenoemde risicofactoren is het belangrijk om versleping binnen het bedrijf te voorkomen. Zorg ervoor dat iedereen zich houdt aan de hygiëneprotocollen (douchen bezoekers, vuile weg/schone weg, verzorgen van dieren van jong naar oud, verschillende materialen per afdeling etc.).

Problemen met orenbijten komen het vaakst voor in het voorjaar en in de herfst. Dit heeft mogelijk te maken met de grote temperatuurverschillen tussen dag en nacht in die periodes. De ventilatie is door de koude nachten doorgaans lager afgesteld, wat invloed kan hebben op de luchtvochtigheid en ammoniakconcentraties.

Voeding als oorzaak van orenbijten?

Mycotoxines in het voer worden als een risicofactor gezien. De dieren voelen zich onbehaaglijk, raken gefrustreerd en kunnen bijtgedrag gaan vertonen. Toxines kunnen het verstopt raken van bloedvaten veroorzaken, waardoor necrose kan ontstaan. Uit onderzoek is gebleken dat varkens die een hoge dosis DON ingespoten kregen een lagere serotonine productie hadden dan de controle dieren. Een lage serotonine productie wordt wel geassocieerd met een verhoogde agressie.

Bijtgedrag zou ook te maken kunnen hebben met verschillende tekorten in het voer. Een onbalans of een tekort aan een nutriënt kan zoekgedrag stimuleren. Hierbij kan gedacht worden aan zout, jodiumzouten, sporenelementen en vitamines. In zijn algemeenheid is onder Nederlandse omstandigheden hier echter geen sprake van.

Voeding als oplossing voor orenbijten?

Voeraanpassingen kunnen een bijdrage leveren aan vermindering van agressiviteit en oornecrose. Wanneer de oplossing van problemen met agressiviteit alléén gezocht worden in voer, voersamenstelling en de wijze van aanbieden van voer en drinkwater, is de kans groot dat de genomen maatregelen onvoldoende effectief blijken te zijn. Huisvesting, management en gezondheid van dieren zullen meegenomen moeten worden als invloedsfactoren. Sterker nog, veelal zullen ook hier aanpassingen doorgevoerd moeten worden. Wanneer er via het voer aanpassingen worden gedaan om het bijtgedrag te verminderen, maar er geen verbeteringen worden aangebracht in het management, is de kans aanwezig dat er geen of minimale verschillen gevonden worden van de voeraanpassing.

Wat kan voer bijdragen in het voorkomen van oornecrose of agressiviteit?

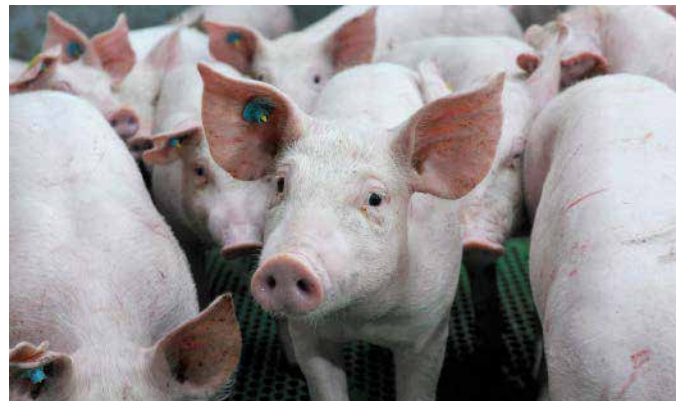
Het valt ons op, dat in de praktijk een aantal basale zaken niet voldoende aandacht krijgen, of na verloop aan de aandacht ontsnappen:

- Voeropname bij biggen. Een hoge voeropname in de kraamstal draagt bij aan een probleemloze omschakeling na spenen van melkconsumptie naar opname van droogvoer (streven: 300 gram per big bij speenleeftijd 21 dagen, 500 gram bij speenleeftijd 28 dagen).
- Na spenen is het van vitaal belang om een hoge voeropname te realiseren. Extra voerkommen (hetzelfde type dat ook gebruikt wordt in de kraamstal), voldoende eten drinkplekken (max. 8 – 10 dieren op een vreetplek of drinknippel).
- Het is belangrijk om voldoende Speenkrusli of speenvoer te verstrekken alvorens over te schakelen op biggenvoer. Wij adviseren 4 kilogram Speenkrusli of speenvoer per big, waarbij de opname op dag 4 mini-

maal 150 gram per dag moet zijn, uitgaande van een speengewicht van 6 kg, of 200 gram per dag uitgaande van een speengewicht van 8 kg.

Ten aanzien van de samenstelling:

- niet al te geconcentreerde voeders met voldoende ruwe celstof;
- grondstoffen verwerken met een groot waterbindend vermogen, dit leidt tot fysieke vulling van het maagdarm/kanaal en dit geeft een gevoel van verzadiging en rust;
- voldoende tryptofaan (essentieel aminozuur). Tryptofaan vormt een onderdeel van serotonine, een stof in de hersenen die invloed heeft op het gedrag van dieren. Een rustgevendende werking en beïnvloedt daarmee ook de gemoedstoestand van het dier;
- extra zout;
- toevoeging magnesiumacetaat, dit verlaagt fysieke activiteit;
- voer in korrelvorm geeft iets meer risico dan kruimel;
- vitamines en mineralen, in de praktijk echter zelden oorzaak van het hier besproken probleem;
- in het algemeen: door middel van aanpassing van samenstelling en grondstoffenkeuze sturen op darmgezondheid.

Huisvesting

De invloed van huisvesting op het optreden van kannibalisme en oornecrose is groot. Hokuitvoering, hokbezetting en afstelling klimaatapparatuur zijn hierbij van belang. Enkele punten die in de praktijk nogal eens leiden tot meer oornecrose:

- volledig roostervloer in combinatie met kunststof rooster;
- niet goed afgestelde ventilatieapparatuur en mede daardoor ongunstig klimaat (advies: neem een abonnement bij een klimaat specialist, een halfjaarlijkse controle is geen overbodige luxe);
- te grote of te kleine luchtinlaat, in ieder geval te hoge luchtsnelheden op dierniveau;
- hokbezetting ;
- windgevoelige luchtinlaat.

Zoals u merkt zijn vele factoren van invloed op het voorkomen van oornecrose of agressiviteit. Door al deze invloedsfactoren te controleren en indien noodzakelijk aan te passen, verkleint u de kans op deze problemen aanzienlijk. Uw specialist varkenshouderij van ABZ Diervoeding wil u graag adviseren en heeft alle normen paraat.

Dirk van den Brandhof, specialist varkenshouderij
06 2125 8722 • d.brandhof@abzdiervoeding.nl

Schijnleg vleeskuikenouderdieren verzekert via Avipol

In de algemene ledenvergadering van 12 juni jl. is er besloten om een dekking voor schijnleg toe te voegen aan het verzekeringspakket van Avipol. Deze dekking is ingegaan per 1 juli 2013. Omdat schijnleg ontstaat in de opfokfase wordt de schadelast die ontstaat door schijnleg opgebracht door de opfokkers (lees vrije opfokkers en opfokintegraties). De vijf opfokorganisaties hebben zich hieraan gecommitteerd. Dit betekent dat de vermeerderaars geen extra premie hoeven te betalen voor deze dekking.

Wat is schijnleg?

Schijnleg is een benaming voor hennen die uiterlijk alle kenmerken hebben van een leggende hen, maar niet leggen. Kam, lellen en legbeentjes zijn in orde en de hen lijkt klaar voor eiproductie. Vandaar de naam "schijn" legster. Bij sectie op zo'n hen is er duidelijk wat mis is. Dooiers (follikels) zijn normaal aanwezig. Hormonaal is alles dus goed. Dit verklaart dat alle uiterlijke kenmerken van de leggende hen aanwezig zijn. Het probleem is dat de dooier nooit als ei gelegd kan worden. Ergens tussen de trechter van de baarmoeder (eileider), daar waar de dooier opgevangen wordt, en de cloaca is een blokkade. Waar dat is verschilt per hen en bepaalt of er bijvoorbeeld een waterkont ontstaat.

Oorzaak van schijnleg is een vroege IB infectie, ergens in de eerste 14 dagen van het kuikenleven. Op het moment dat het probleem zich openbaart, is er dus niets meer aan te doen. Het vinden van deze hennen valt niet mee: 's avonds is aan de hennen te voelen of er een ei in zit. De hennen waar niets in zit, worden apart gezet en worden een dag later opnieuw beoordeeld. Is er dan weer geen ei te voelen, dan zijn dit mogelijk schijnlegsters.
(bron: Thea van Niekerk: Verlagen van uitval bij leghennen)

Avipol

Avipol is een Onderlinge Waarborgmaatschappij (De Onderlinge Waarborgmaatschappij Avipol B.A.) en is opgericht op initiatief van de kring Vermeerderaars. Het doel is om pluimveebedrijven met vleeskuikenouderdieren de mogelijkheid van verzekering te bieden tegen de risico's van Salmonella. In de jaren daarna is de polis uitgebreid met een dekking tegen schade veroorzaakt door de ziekte Mycoplasma gallisepticum (Mg) en de aandoeningen Hysterie en nu dus Schijnleg.

Avipol is van en voor de leden. Hiervoor houdt Avipol eenmaal per jaar een Algemene Ledenvergadering, waarin onder andere de verzekeringsvoorwaarden en dekking worden vastgesteld. Avipol wordt bestuurd door mensen uit de praktijk. Bezoek voor meer informatie over Avipol de website www.avipol.nl.

Regeling

De schadevergoeding voor schijnleg is bepaald op 100 procent van de hoogste waarde van de geldende waarde tabel. Momenteel bedraagt die € 15,14. De kosten die de verzekerde moet maken voor het voeren van de niet-leggende hennen tussen week 27 en 31, het sorteren van de niet-leggende hennen en het laten verrichten van sectie

door de GD, worden beschouwd als het eigen risico van de verzekerde. Het eigen risico voor schijnleg komt hiermee uit op circa 19 procent.

Indien een vermeerderaar bij Avipol meldt dat er sprake is van schijnleg op zijn bedrijf, treedt er een protocol in werking. Dit protocol staat uitvoerig beschreven op de website van Avipol, www.avipol.nl.

Gevolgen voor opgefokte vleeskuikenouderdieren

ABZ Diervoeding heeft haar opfokkers (en daarmee dus de opgefokte dieren) verzekerd tegen schijnleg. Hiertoe betaalt ABZ Diervoeding premie over alle opfokplaatsen. Alleen vermeerderaars die verzekerd zijn bij Avipol kunnen aanspraak maken op de verzekering. Dit betekent dat vermeerderaars die hun dieren kopen bij ABZ Diervoeding geen aanspraak meer kunnen maken voor eventuele schade als gevolg van schijnleg bij ABZ Diervoeding.

Indien een vermeerderaar zich niet verzekert bij Avipol en onverhoopt schade zou ondervinden door schijnleg is deze derhalve niet verzekert en aanvaardt ABZ Diervoeding geen enkele aansprakelijkheid. Zij kiezen er immers zelf voor hun dieren niet te verzekeren en aanvaardden daarmee impliciet de risico's.

Bezoek voor meer informatie over schijnleg en Avipol de website van Avipol, of neem contact op met ondergetekende.

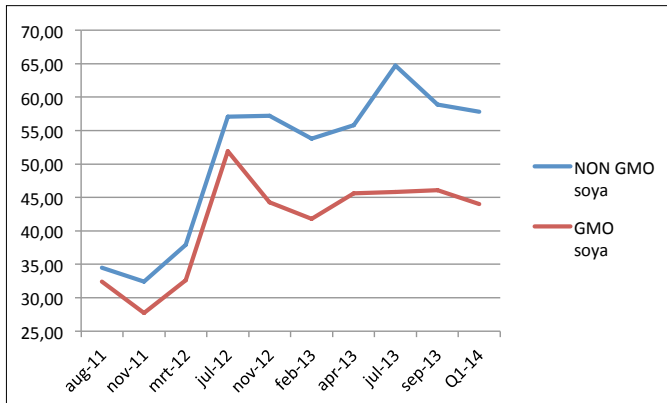
Jan Minten, adjunct directeur
06 2280 7485 • j.minten@abzdiervoeding.nl

GMO vrije legvoeders

Vanaf 2011 worden bij ABZ Diervoeding GMO vrije voeders geproduceerd op vraag vanuit de markt. We willen graag het verloop van de GMO vrije grondstoffen voor u in beeld brengen.

De belangrijkste grondstof in GMO vrije voeders is de soya. In de loop van 2012 zijn de prijzen van gewone en GMO vrije soya sterk uit elkaar gaan lopen, zoals in onderstaande grafiek is te zien.

U ziet midden 2012 een duidelijke vergroting van het prijsverschil. De reden hiervoor is dat dit twee aparte markten geworden zijn met een verschillende vraag/aanbod verhouding.

In nevenstaande tabel hebben we de twee soorten soya naast elkaar gezet en doorgerekend bij een rantsoen met 12,5 procent soya.

In de praktijk is het echter lastig om in GMO vrije voeders het niveau soya vast te houden. Er zijn namelijk alternatieve hoogwaardige eiwitbronnen die in de optimalisatie de voorkeur krijgen, waardoor het werkelijke prijsverschil vaak kleiner is.

Naast de soya vervangen we in de NON GMO voeders ook de soyaolie in GMO vrije soyaolie.

Sinds afgelopen voorjaar worden we geconfronteerd met Braziliaanse maïs die gmo houdend is. Voorheen hadden we enkel Europese maïs die automatisch GMO vrij was. Naast het verschil in prijs betekent dat ook wij als ABZ Diervoeding de stromen maïs apart moeten houden.

We hopen hiermee een inzicht te geven in de verschillen in de prijsstelling en het prijsverloop van de GMO vrije en GMO houdende voeders.

Stein van den Borne, specialist pluimveehouderij
06 5344 1260 • s.borne@abzdiervoeding.nl

	NON GMO soya	GMO soya	verschil soya prijs	per 100 kg voer
aug-11	34,50	32,40	2,10	0,26
nov-11	32,40	27,70	4,70	0,59
mrt-12	37,90	32,60	5,30	0,66
jul-12	57,10	51,90	5,20	0,65
nov-12	57,20	44,30	12,90	1,61
feb-13	53,78	41,79	11,99	1,50
apr-13	55,80	45,65	10,15	1,27
jul-13	64,70	45,83	18,87	2,36
sep-13	58,90	46,10	12,80	1,60
Q1-14	57,80	44,00	13,80	1,73

Even voorstellen

Mijn naam is **Daan van der Heijden**, 21 jaar oud en woonachtig in Oirschot. Sinds 1 september jl. ben ik werkzaam als specialist pluimveehouderij bij ABZ Diervoeding.

Ik ben opgegroeid op een agrarisch bedrijf met leg-hennen en de afgelopen vier jaar heb ik de studie Bedrijfskunde & Agribusiness gevolgd op de HAS Hogeschool in Den Bosch. Tijdens deze opleiding ben ik erachter gekomen dat mijn interesses en

ambities in de pluimveesector liggen. Na verschillende stages in zowel Nederland als het buitenland vond ik het tijd worden om aan de slag te gaan binnen het echte bedrijfsleven.

Na mijn opleiding ben ik daarom op zoek gegaan naar een baan die bij me past. Hierdoor ben ik bij ABZ Diervoeding terecht gekomen, waar ik met veel enthousiasme ben begonnen aan mijn nieuwe uitdaging. Ik zie uit naar een prettige samenwerking met mijn collega's binnen het pluimveeteam.

Daan van der Heijden, specialist pluimveehouderij
06 2125 8719 • d.heijden@abzdiervoeding.nl

Voetzoollaesies bij vleeskuikens

Het besluit vleeskuikens stelt sinds februari 2011 eisen aan het houden van vleeskuikens. Een nieuwe eis is het verminderen van voetzoollaesies. Door de overheid is hiervoor een norm vast gesteld. Deze aandoening aan de poten is ongunstig voor zowel de prestaties en het welzijn van de kuikens.

Voetzoollaesies wordt onder andere veroorzaakt door een slechte kwaliteit van het strooisel. Wanneer vleeskuikens gehouden worden met een bezettingsdichtheid hoger dan 39 kg/m² tot en met 42 kg/m², dan worden vanaf 1 oktober 2012 de kuikens beoordeeld op deze aandoening.

Het beoordelen van de voetzoollaesies gebeurt voornamelijk door het slachthuis. Dit kan bij de meeste slachthuizen in Nederland. Ook een aantal Belgische slachthuizen gebruiken de Nederlandse scoringsmethode. Mocht het slachthuis hier niet aan mee doen, dan is er ook gelegenheid om de kuikens in uw eigen stal te laten controleren.

De score van de aandoening wordt bepaald met een zogenaamd drie puntensysteem. Het slachthuis kijkt hiervoor naar de poten van 100 vleeskuikens per koppel per stal. U krijgt vervolgens het controleresultaat van het slachthuis. De score is als volgt opgebouwd (figuur 1):

Figuur 1. Opbouw voetzoollaesies score vleeskuikens

Score 1: Totaal aantal	61	x 0	0	punten
Score 2: Totaal aantal	31	x 0,5	15	punten
Score 3: Totaal aantal	8	x 2	16	punten
			31*	totaal

* 100/N N= aantal beoordeelde poten

Voetzoollaesies score: 31

Voetzoollaesies kunnen bij vleeskuikens rond veertien dagen leeftijd ontstaan. Dit is de periode waarin veel veranderingen optreden voor de vleeskuikens. De startfase is gepasseerd en het klimaat wordt vaak voorzichtig voor het eerst aangepast. De wateropname begint gestaag toe te nemen. Dit vraagt veranderingen op het gebied van waterdruk en stand van de waterlijnen.

Het rantsoen is net overgeschakeld van startvoer naar groei 1 voer met inmenging van de eerste tarwe. Allemaal

veranderingen die (grote) invloed kunnen hebben op het strooiselmanagement. Om u als pluimveehouder in deze ingewikkelde periode bij te staan heeft ABZ Diervoeding bewust gekozen om het vleeskuikenvoer hierop aan te passen. Hierbij kunt u kiezen voor een 5- of een 4- fase voerprogramma (zie figuur 2).

Door bewuste grondstofkeuzes en verhoudingen tussen eiwit en energie zorgen wij ervoor dat het strooisel droog blijft gedurende de gehele ronde. Dit zorgt voor acceptabele voetzoollaesies scores (zie figuur 1). De gemiddelde scores met voer van ABZ Diervoeding over het jaar liggen rond de 30 à 40 punten. Mocht dit aanleiding geven voor een gesprek, dan bent u van harte welkom op onze stand (standnr. 404) tijdens de beurs in Hardenberg.

Jeroen Doornhof, specialist pluimveehouderij
06 5262 2335 • j.doornhof@abzdiervoeding.nl

Figuur 2. Voerschema vleeskuikenvoeders

Kolonie assortiment

Sinds 1 oktober 2013 heeft ABZ Diervoeding het legpluimvee assortiment uitgebreid met een nieuw kolonie assortiment. De basis is opgebouwd uit het basis legpluimvee assortiment. Omdat koloniehennen een ander bewegingspatroon hebben dan alternatief gehuisveste hennen en de productie vaak meer gericht is op kilogrammen, is er bij deze samenstellingen gekozen voor een andere eiwit/energie verhouding dan bij de samenstellingen voor scharrel/volièrehennen.

Voor de startperiode is een nieuw startvoer gemaakt om ook de opstart op de kolonie te bevorderen. Hier zijn luxe componenten toegevoegd om de overgang van opfok-bedrijf naar het leghennenbedrijf beter en gemakkelijker te laten verlopen.

Het kolonie assortiment bestaat uit een drietal lijnen; kolonie-lijn 175, 170 en 165. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de grondstofkeuze, het eiwit- en energie niveau. Neem voor meer informatie contact op met uw sectorspecialist.

Jeroen Doornhof, specialist pluimveehouderij
06 5262 2335 • j.doornhof@abzdiervoeding.nl

Vermeerderingsmiddag
20 november 2013 zal er een vermeerderingsmiddag georganiseerd worden door ABZ Diervoeding.
Deze middag zal plaats vinden bij de Vencocampus te Eersel.
Te zijner tijd zult u persoonlijk uitgenodigd worden. Wij hopen op een grote opkomst!

Relatiedagen Hardenberg

De beurzen in Hardenberg staan weer voor de deur (LIV 22, 23 en 24 oktober en de RMV 29, 30 en 31 oktober) en ook wij zijn uiteraard weer aanwezig. Onze plek is hetzelfde gebleven, maar onze stand is aangepast aan onze nieuwe huisstijl (zie impressie). U bent van harte welkom om deze te komen bezichtigen.

Bij deze nieuwsbrief hebben we een flyer toegevoegd waarop u de plattegrond van de beurs ziet afgedrukt. Om u behulpzaam te zijn in het vinden van onze stand kunt u de flyer meenemen naar de beurs. De looproutes hebben wij hierop aangegeven.

Graag staan we een ieder te woord in onze stand (nummer 404).

Ook staan wij met een stand op de RMV te Gorinchem (19, 20 en 21 november) en de Landbouwakbeurs te Assen (26 t/m 29 november). Zet u deze data alvast in uw agenda, de uitnodiging volgt nog.

Colofon

Aansprakelijkheid

Bij de samenstelling van deze nieuwsbrief is de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Voor schade van welke aard dan ook, die een gevolg is van handelingen of beslissingen gebaseerd op informatie uit deze nieuwsbrief, aanvaardt ABZ Diervoeding geen enkele aansprakelijkheid.

Opzegging

Wilt u onze nieuwsbrief niet meer ontvangen? Stuur dan een e-mail naar pr-communicatie@abzdiervoeding.nl of geef dit telefonisch door op kantoor Nijkerk, 033 422 1510 of kantoor Eindhoven, 040 238 0777

Eindredactie

Jolande Baselmans en
Gerrie van de Poll,
pr-communicatie@abzdiervoeding.nl.

De eerstvolgende nieuwsbrief verschijnt in december 2013.

Verkoop en advisering

Algemeen	Order-Entry Nijkerk Order-Entry Eindhoven	033 422 1510 040 238 0777	bestelling@abzdiervoeding.nl
Rundvee- en geitenhouderij	Roel van Ee (Verkoopleider)	06 2126 6227	r.ee@abzdiervoeding.nl
Varkenshouderij	Cor van Dijk (Adjunct directeur)	06 2126 6226	c.dijk@abzdiervoeding.nl
Pluimveehouderij	Jan Minten (Adjunct directeur)	06 2280 7485	j.minten@abzdiervoeding.nl
Enkelvoudige grondstoffen (in- en verkoop)	Arie Griffioen	06 2161 4390	a.griffioen@abzdiervoeding.nl

Neem een kijkje op onze website www.abzdiervoeding.nl voor de overige contactgegevens

Contact leggen met ABZ Diervoeding is eenvoudig.

Kantoor Nijkerk
Postbus 5, 3860 AA Nijkerk
T 033 422 1510
F 033 246 0772

Kantoor Eindhoven
Postbus 8510, 5605 KM Eindhoven
T 040 238 0777
F 040 238 0780

E: info@abzdiervoeding.nl

W: www.abzdiervoeding.nl